



БЪЛГАРСКИ АДВОКАТИ ЗА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

София 1000, ул. "Гурко" 49, вх.А, ет.4 ♦ тел./факс. 02/986 66 23; 02/ 980 39 67
e-mail: hrlawyer@blhr.org ♦ web site: www.blhr.org

*Анализ на дейността на частното съдебно изпълнение и държавното съдебно изпълнение от гледна точка на натовареност и ефективност**

1. Настоящата разработка има задачата да се опита да формулира и предостави за целите на проекта **“Мониторинг и сравнително–правен анализ на частното съдебно изпълнение”** някои констатации и изводи относно натовареността и ефективността в работата на държавното съдебно изпълнение и на формираното за пръв път през 2006 г. частно съдебно изпълнение.

Изпълнението на задачата ще разчита най-вече на съпоставянето и анализа на наличните показатели за дейността на двете форми на изпълнителния процес у нас, който, с влизането в сила на Закона за частните съдебни изпълнители (01.09.2005 г.), престана да бъде изключителна прерогатива на държавата.

Преди да се пристъпи към самия анализ, са необходими някои предварителни уточнения. След като съпоставянето ще бъде в основата на разработката, тя трябва да отговаря на известни минимални изисквания за съпоставимост на двете съвкупности – едната, съдържаща показателите за дейността на държавните съдебни изпълнители (ДСИ), и другата – съответно за дейността на частните съдебни изпълнители (ЧСИ).

От гледище на *териториалния обхват* ще бъдат обсъждани показателите, отнасящи се до функционирането на съдебното изпълнение *общо за страната*.

Що се отнася до *времевия обхват*, анализът ще се основава на наличните данни, отчетени за 2006 г.

Изискването за съпоставимост обаче се натъква на проблем, свързан със значителните разлики в обема на изследваните съвкупности и в броя на показателите, които се отчитат. Този обем е по-голям и показателите са доста повече за съвкупността, отразяваща работата на ДСИ. Тя от дълги години подлежи на статистически наблюдения. Отчитат се показатели, засега отсъстващи при току-що започналото наблюдение върху частното съдебно изпълнение (например резултатите от дейността на ДСИ, освен общо за страната, се разглеждат за всеки един районен съд поотделно; освен това те се следят и по подсъвкупности с оглед на вида на вискателите – държавата,

* Данните, съобщени в този материал, са почерпени от статистическите таблици “Дейност на държавните съдебни изпълнители през цялата 2006 г.”, предоставени ни любезно от Министерството на правосъдието, както и от “Отчет на Камарата на частните съдебни изпълнители за 2006 г.”.



БЪЛГАРСКИ АДВОКАТИ ЗА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

*София 1000, ул. "Гурко" 49, вх.А, ет.4 ♦ тел./факс. 02/986 66 23; 02/ 980 39 67
e-mail: hrlawyer@blhr.org ♦ web site: www.blhr.org*

юридическите лица, гражданите; на отделно статистическо наблюдение подлежат изпълнението на чуждестранните съдебни решения и на обезпечителните мерки и т. н.). Отделно от това, в началото на всяка календарна година, ДСИ отчитат значителен брой изпълнителни дела, образувани в предишни години, но все още неприключили. Тези дела имат съществен дял от общия обем работа и съответно от натовареността на ДСИ. В началото на 2006 г. те са били 376119, или 87% от общия брой отчетени дела за същата година.

От друга страна, данните за дейността на ЧСИ са доста по-оскъдни, защото все още не е завършено цялостното ѝ отчитане. Тук е ползвана информация,

налична към м. март 2007 г. Очакваше се официалната статистика на Министерството на правосъдието да бъде готова към м. април 2007 г., след като бъдат получени и обработени годишните отчети на ЧСИ, а по-пълната количествена картина да се оформи някъде през м. май 2007 г. По различни причини това не стана. Нещо повече - началото на отчетния период съвсем не съвпадна с началото на работата на ЧСИ, чиято бройка продължи да се попълва фактически до края на 2006 г. Първите ЧСИ реално стартираха дейността си през м. март – април 2006 г. Тогава се учреди Камарата на частните съдебни изпълнители ("*Камарата*") и 85 ЧСИ встъпиха в длъжност. Само няколко месеца по-късно с конкурс бяха определени още 84 ЧСИ, които положиха клетва и заработиха през м. октомври и декември 2006 г.

Ясно е, че при тази ситуация ЧСИ още в началото влязоха в ролята на "догонващи", а освен това им липсва и бремето на изпълнителните дела, "наследени" от минали години.

Поради тези причини анализът ще бъде извършен на базата на една твърде приблизителна, моментна и първоначална картина от гледище само на количествени показатели, *идентични и за двете съвкупности*. Следователно няма да е възможно да се правят надеждни заключения за утвърждаване на някакви тенденции, нито пък сравнения относно темповете в динамиката на дейността и натовареността на ДСИ и ЧСИ. Това ще може да се осъществи едва след няколкогодишни статистически наблюдения и анализи.

Освен това не е зле да напомним старата истина за съдебната статистика: само въз основа на нея трудно могат да се правят изводи за качествените аспекти, а от там – и за ефективността, на изследвания вид дейност (в нашия случай – на съдебното изпълнение), а именно обем на делата, фактическа и правна сложност и пр. Това ще бъде възможно също след поне няколко години, и то не само и не



БЪЛГАРСКИ АДВОКАТИ ЗА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

*София 1000, ул. "Гурко" 49, вх.А, ет.4 ♦ тел./факс. 02/986 66 23; 02/ 980 39 67
e-mail: hrlawyer@blhr.org ♦ web site: www.blhr.org*

толкова чрез статистически наблюдения, а чрез провеждането на задълбочени тематични правно-социологични проучвания.

2. Разглеждането на проблема за **натовареността** следва да започне с изнасяне на данни за кадровата обезпеченост на двете форми на съдебното изпълнение. Понастоящем членовете на Камарата са 168. За сравнение, към края на 2006 г. щатната бройка на ДСИ за страната (255) не е била съответно намалена, както се е очаквало след излизането на около 70 ДСИ в течение на 2006 г. и вписването им в Камарата. На освободените по такъв начин места в държавното съдебно изпълнение са били назначавани нови съдебни изпълнители и по наши данни към края на 2006 г. непроменената щатна бройка на ДСИ вече е била запълнена на около 90%. С други думи, с известно приближение може да се приеме, че в края на 2006 г. у нас са функционирали около 230 ДСИ.

Към края на м. декември 2006 г. ЧСИ са отчетели образувани при тях 37 280 изпълнителни дела. Условието за съпоставимост изисква сравнението в тази насока да се прави само по отношение на изпълнителните дела на ДСИ, **образувани** през 2006 г., защото 2006 е годината, в която са започнали да функционират ЧСИ, а, както вече бе споменато, при ДСИ към началото на 2006 г. са били налице 376119 изпълнителни дела, несвършени от минали години,

което е съставлявало почти 87% от всички дела на производство пред ДСИ за същата година. Това обстоятелство трябва да се съобрази като фактор, допринасящ в значима степен за по-голямата натовареност на държавното съдебно изпълнение. От тази гледна точка би могло да се предполага, че, при равни други условия, ако несвършените към началото на 2006 г. изпълнителни дела бяха по-малко, със съизмерима пропорция ДСИ щяха да отделят повече време на делата, образувани през същата година, което би се отразило положително на ефективността. Този фактор обаче, силно влияещ върху натовареността и ефективността на ДСИ през отчетния период, донякъде се неутрализира от друго важно обстоятелство, отнасящо се до дейността на ЧСИ, а то е: 73% от броя на изпълнителните дела, образувани в сферата на частното съдебно изпълнение, се падат само на месеците септември и най-вече октомври, ноември и декември 2006 г. С други думи ЧСИ, в рамките на 1/3 от годината, са постигнали почти $\frac{3}{4}$ от съобщените резултати. Ако, макар и хипотетично, предположим, че заварените в края на 2006 г. всички 168 ЧСИ бяха започнали да работят със същото темпо още от началото на годината, екстраполирането на данните за последните четири месеца върху цялата 2006 г. би довело до извод за



БЪЛГАРСКИ АДВОКАТИ ЗА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

София 1000, ул. "Гурко" 49, вх.А, ет.4 ♦ тел./факс. 02/986 66 23; 02/ 980 39 67
e-mail: hrlawyer@blhr.org ♦ web site: www.blhr.org

много по-впечатляващи резултати от дейността на ЧСИ от изложените до тук и по-нататък.

Съотношението на действащите ЧСИ спрямо функциониращите ДСИ към края на 2006 г. е равно на 0.73 или приблизително 3 към 4. А съответното съотношение на броя образувани изпълнителни дела от ЧСИ (37 280) спрямо броя образувани от ДСИ изпълнителни дела (новопостъпили през 2006 г. - 56493) е приблизително равно на 0.66 или 2 към 3. Погледнато от друг ъгъл, ако в края на отчетния период на един ДСИ са се падали средно 246 изпълнителни дела, постъпили за годината, то този показател за ЧСИ е съответно 222 дела. Вижда се, че тези резултати на ЧСИ са напълно съизмерими със съответните на ДСИ. Не бива обаче да се забравя, че за същия период един ДСИ е "имал на бюрото си" средно още 1567 "наследени" дела от минали години, като се отчита и "отливът на кадри" от държавното към частното съдебно изпълнение и съответното рекрутиране на нови ДСИ. Наистина последният количествен показател не може да е база за съпоставимост, но е фактор, който неизбежно и решаващо е влияел върху натовареността на ДСИ.

3. Трудно е, особено при доста по-оскъдните налични данни за дейността на ЧСИ, да се правят валидни всеобхватни изводи в сравнителен план относно **ефективността** на двете форми на съдебно изпълнение. Трудността се увеличава от вече посочения факт, че Камарата е успяла да попълни редиците си едва в края на 2006 г. А и всеки опит за пълна картина на ефективността би бил безполезен, ако не се отчитат *качествените* параметри на работата на съдебните изпълнители, мъчно доловими от гледище само на количествените показатели, с които настоящият анализ борави.

Въпреки това, наличните данни съдържат някои важни индикатори за ефективността на съдебното изпълнение и позволяват формулирането на известни съпоставки още сега. На първо място това е *изпълняемостта* на водените дела, изследвана чрез съизмерването на тяхната стойност (цената, на която са образувани с оглед предявените изпълнителни листове) спрямо

съвкупността на събраните суми. Данните за *прекратените дела* също биха дали известни индикации (но нищо повече от това), доколкото издължаването на дължимите суми от длъжниците е по естеството си най-често срещаната причина за прекратяването.

Съотношението към края на 2006 г. на общата стойност на изпълнителните дела, образувани от ЧСИ (339 558 651 лв.) спрямо общата стойност на



БЪЛГАРСКИ АДВОКАТИ ЗА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

София 1000, ул. "Гурко" 49, вх.А, ет.4 ♦ тел./факс. 02/986 66 23; 02/ 980 39 67
e-mail: hrlawyer@blhr.org ♦ web site: www.blhr.org

новопостъпилите изпълнителни дела, образувани от ДСИ (541 387 243 лв.) е равно на 0.63 или отново приблизително 2 към 3.

Средната стойност на имуществения интерес за едно новообразувано изпълнително дело при ДСИ за 2006 г. е 9583 лв. Размерът на същия показател към края на 2006 г. за ЧСИ е 9108 лв.

Що се отнася до показателя "събрани суми по изпълнителни дела", следва да се държи сметка за обстоятелството, че официалната статистика за дейността на ДСИ по този показател отчита сумите, събрани **общо** по делата, заварени "висящи" в началото на 2006 г., и по новообразуваните през годината дела. Липсват данни за сумите, събрани **само** по новообразуваните дела. Така съотношението към края на 2006 г. на общия сбор на събраните суми от ЧСИ (89 386 884, 34 лв.) спрямо общия сбор на събраните суми от ДСИ (149 533 370 лв.) е равно на около 0.60 или 3 към 5.

Събираемостта на вземанията в процентно изражение (общият сбор на събраните суми/общата стойност на изпълнителните дела) за 2006 г. при ДСИ (заварени + новообразувани дела) е почти 6%. За ЧСИ този показател е 26%. Или ако "коэффициентът на изпълняемост" за ДСИ през 2006 г. е бил **1**, то за ЧСИ същият коефициент е бил **4,33**.

При оценката на този резултат следва да припомним казаното, че той не е в състояние да даде представа за *качествените показатели* на дейността по съдебното изпълнение. Ако имаше възможност още сега тези показатели да се изследват, те вероятно биха дали отражение върху "коэффициента на изпълняемост" като важен показател за оценка на ефективността. В същото време обстоятелството, че по този показател дейността на държавното съдебно изпълнение се отчита върху всички дела на производство (заварени + новообразувани), не е от решаващо значение, защото показателят се измерва по относителни стойности. От друга страна е уместно да припомним и друго – ЧСИ са постигнали този резултат най-вече в рамките на последната третина от 2006 г.

Съотношението към края на 2006 г. на прекратените изпълнителни дела от ЧСИ (5500) спрямо прекратените изпълнителни дела от ДСИ (76965) е равно на 0.07, т. е. по-малко от 1 към 10. Преди да избързаме да квалифицираме този резултат като твърде скромнен за частното съдебно изпълнение, трябва да вземем под внимание две обстоятелства. Едното е, че показателят "прекратени изпълнителни дела" за ДСИ е *общ* както за *заварените в началото на 2006 г.* изпълнителни дела, така и за делата, *образувани през същата година*. При последните няма обособена количествена информация за броя на прекратените дела. Но ако съотношението между новообразуваните от ДСИ изпълнителни



БЪЛГАРСКИ АДВОКАТИ ЗА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

*София 1000, ул. "Гурко" 49, вх.А, ет.4 ♦ тел./факс. 02/986 66 23; 02/ 980 39 67
e-mail: hrlawyer@blhr.org ♦ web site: www.blhr.org*

дела през 2006 г. спрямо заварените дела в началото на годината е 0.15, при равни други условия това съотношение, приложено към прекратените дела, би

дало приблизителния резултат за прекратени около 11500 новообразувани дела, т. е. малко над два пъти повече от делата, прекратени от ЧСИ. Това прави картината доста по-близка до реалността и е основание да се направи извод за съизмеримост на резултатите на ДСИ и ЧСИ по показателя "прекратени изпълнителни дела". Другото важно обстоятелство е аналогично с казаното по-горе относно "натрупването" на образувани от ЧСИ изпълнителни дела най-вече за времето между месеците септември и декември 2006 г. Приложим ли същия подход и към прекратените от ЧСИ изпълнителни дела, ще се окаже, че почти 82% от тях са били прекратени само през месеците септември и най-вече октомври, ноември и декември 2006 г. Казано инак, ЧСИ, в рамките на 1/3 от годината, са прекратили малко над 4/5 от изпълнителните дела, прекратени общо за 2006 г. Следователно и в това отношение, ако заварените в края на 2006 г. всички 168 ЧСИ бяха започнали да работят със същото темпо още от началото на годината, екстраполирането на данните за последните четири месеца върху цялата 2006 г. би довело до извод за доста по-успешни резултати на ЧСИ.

Всичко казано ни дава основание да заключим, че ЧСИ разкриват потенциал за забележителна ефективност на действията още при първата (непълна) година, поставила началото на тяхното функциониране.

4. Заключениеята, които анализът ще се опита да формулира на базата на представената недостатъчно пълна (по обективни причини) картина, неминуемо следва да се приемат като предварителни и частични – както подобава на заключения, произтичащи от изследването на нова практика в съдебното изпълнение, чието начало едва е поставено. Дали и доколко те ще се окажат верни, ще се види при по-нататъшните и по-подробни и задълбочени изследвания на съдебно-изпълнителната дейност. Но и сега могат да се приемат за надеждни следните два най-обща извода:

А) Все още натовареността на държавното съдебно изпълнение значително надвишава обема на работа на ЧСИ. Вече са налице обаче красноречиви признаци, че в края на първата година от дейността им натовареността на ЧСИ започва да става съизмерима с тази на техните колеги.

Б) Напълно обещаващ е демонстрираният от ЧСИ потенциал за ефективна работа. Той вече е налице и може да се приеме за доказан. И то доказан до



USAID | **BULGARIA**
FROM THE AMERICAN PEOPLE

БЪЛГАРСКИ АДВОКАТИ ЗА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

*София 1000, ул. "Гурко" 49, вх.А, ет.4 ♦ тел./факс. 02/986 66 23; 02/ 980 39 67
e-mail: hrlawyer@blhr.org ♦ web site: www.blhr.org*

степен изцяло да оправдае предприетата стъпка за формирането на частното съдебно изпълнение.

Работна група :

адвокат Георгица Петкова

адвокат Динко Кънчев

адвокат Илия Павлов

адвокат Николай Руневски

адвокат София Разбойникова